

Казмирчук М.Г., доктор історичних наук, доцент кафедри української історії та етнології, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ), kazmyrchuk@ukr.net

Губицький Л.В., кандидат історичних наук, доцент кафедри філософії і філософських та соціальних наук, Київський національний торговельно-економічний університет (Україна, Київ), kazmyrchuk@ukr.net

Нове дослідження людського капіталу. Рецензія на монографію:

Довжук І.В., Симоненко І.В. Інженерно-технічна інтелігенція у розвитку важкої промисловості півдня України (друга половина XIX ст. – початок XX ст.). / І.В.Довжук, І.В.Симоненко. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В.Даля, 2013. – 180 с.

Kazmyrchuk M.G., doctor of historical Sciences, associate Professor, Department of Ukrainian history and the ethnic policy, Kyiv national University Taras Shevchenko (Ukraine, Kiev), kazmyrchuk@ukr.net
Gubizki L.V., candidate of historical Sciences, associate Professor, Department of philosophy and the philosophical and social Sciences, Kyiv national trade and economic University (Kyiv, Ukraine), kazmyrchuk@ukr.net

A new study of human capital. Review of the monograph: Dovzhuk I.V., Symonenko I.V. Engineering-technical intelligentsia in the development of heavy industry of the South of Ukraine (the second half of the XIX century – beginning of XX centuries). / I.B. Dovzhuk, I.B. Symonenko. – Luhansk: Publishing house in the INTERNAL them. After V. Dahl, 2013. – 180.

Казмирчук М.Г., доктор історических наук, доцент кафедри української історії та етнології, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ), kazmyrchuk@ukr.net

Губицький Л.В., кандидат історических наук, доцент кафедри філософії та філософських та соціальних наук, Київський національний торгово-економічний університет (Україна, Київ), kazmyrchuk@ukr.net

Новое исследование человеческого капитала. Рецензия

на монографію: Довжук І.В., Симоненко І.В. Інженерно-технічна інтелігенція в розвитку важкої промисловості юга України (вторая половина XIX в. – начало XX вв.). / И.В.Довжук, И.В.Симоненко. – Луганск: Изд-во ВНУ им. В.Даля, 2013. – 180 с.

Довжук І.В. та Симоненко І.В. підготували ґрунтовну монографію про місце інженерно-технічної інтелігенції у розвитку важкої промисловості півдня України (друга половина XIX ст. – початок XX ст.) ще раз нагадали про необхідність зваженого підходу до виключної ролі фахівця у сучасному суспільстві знань, що спричиняє потребу встановлення значення інтелігенції, особливо технічної, у попередні періоди розвитку суспільства. Глибокий аналіз історіографії зі сфери гірничої справи, металургійного виробництва, освітньої підготовки інженерно-технічної інтелігенції дозволив авторам зробити виважені висновки.

Оскільки протягом другої половини XIX ст. – на початку XX ст. внаслідок капіталістичної модернізації на Півдні України сформувався потужний індустриальний комплекс, постільки відчувалося постійне кількісне зростання інженерно-технічної інтелігенції, що відіграла визначальну роль в економічному житті суспільства. Інженери і техніки спрямовували свою діяльність на вдосконалення виробництва та вивчення надр Півдня України, що сприяло перетворенню південноукраїнських підприємств на провідні підприємства чорної металургії Російської імперії. Гірничі інженери та інженери-металурги відкрили й дослідили десятки залізорудних родовищ, сприяли розвитку теорії та практики гірничозаводської справи. Автори наголосили на значному внеску у розвідку корисних копалин на території Донецького басейну, Криворіжжя, Керченського півострова гірничих інженерів П.О.Кульшина, Є.С.Копанева та ін., у налагодженні виплавки чавуну на мінеральному паливі інженерів-металургів М.В.Белюсова, І.А.Тіме, А.Ф.Мевіуса та ін.

Як вдало визначили автори монографії джерелами поповнення складу інженерно-технічної інтелігенції в другій половині XIX – на початку XX ст. були рекрутування іноземних фахівців (бельгійців, французів, німців, особливо наприкінці 80-х – у 90-х роках XIX ст.), підготовка спеціалістів через систему середньої спеціальної та вищої

спеціальної освіти Російської імперії, а також безпосередньо на виробництві, на заводах, шахтах, копальнях.

Автори довели, що малочисельність власних кадрів інженерно-технічної інтелігенції Російської імперії та Півдня України була зумовлена нерозвинутістю мережі середньої спеціальної та вищої спеціальної освіти Російської імперії в період, що досліджувався та особливо попередній – криполицький – період. Ще однією з причин обмеженої кількості інженерів названо становий характер освіти, який зупиняв подальше навчальне, наукове, технічне, виробниче зростання для більшості населення імперії.

Заслуговує на увагу авторська думка про високий рівень викладання та представницький склад посеред викладачів спеціальних та вищих спеціальних навчальних закладів в Україні, які забезпечували як теоретичну, так і практичну підготовку майбутніх інженерів. Зокрема, зроблено наголос на досягненнях у підготовці інженерів у стінах Харківського технологічного (з 1885 р.), Київського політехнічного (1898 р.) інститутах, Вищому гірничому училищі у Катеринославі (з 1899 р.), Лисичанській штейгерській школі (з 1872 р.), Горлівському гірничому училищі С.С.Полякова (з 1876 р.), Смілянських технічних класах (з 1884 р.). Напередодні 1917 р. в Україні діяло 18 середніх технічних навчальних закладів з невеликим контингентом учнів (350 спеціалістів), що не забезпечувало промисловість спеціалістами середньої кваліфікації. Така ж картина виявлена і у сфері вищої технічної освіти. Доведено, що у 1913 р. 481 інженер, який працював на Півдні України (в межах Російської імперії відповідно – 5167 інженерів) не могли стати потужним прошарком суспільства в кількісному відношенні. Зміни у становому складі студентів спеціальних навчальних закладів у другій половині XIX – на початку XX ст. засвідчили поширення процесу демократизації складу студентства та відповідно інженерно-технічної інтелігенції.

Зваженою також є позиція авторів щодо значення для підготовки інженерів та техніків у другій половині XIX – на початку XX ст. гірничотехнічних й загально технічних журналів. Завдяки цим журналам науково-технічна інтелігенція мала змогу поповнювати свої знання, знайомитися із сучасним рівнем розвитку техніки. Не менш значущу роль для створення дослідницького середовища відігравали науково-технічні товариства, які забезпечували конкурентне середовище, і саме в ньому, як і на виробництві проявлялися творчі здібності інженерів, механіків, техніків, їхні уміння приймати ефективні та раціональні рішення.

Зуваження: при аналізі підготовки інженерів у Гірничому інституті, Технологічному інституті, Інституті інженерів шляхів сполучення у Петербурзі, Московського вищому технічному училищі, Технологічному інституті у Томську варто було зважити не лише на станове походження студентів, але й на місце їх народження або проживання. Це дозволило б виокремити контингент студентів з України. Можливо варто було б зважити на випускників природничих факультетів університетів, які також могли кооптуватися до інженерно-технічної інтелігенції. Високий рівень виробництва у Царстві Польському, згодом Привіслянських губерніях засвідчував наявність фахівців і власної школи для їх підготовки, тому можливо вони також долучилися до підготовки інженерів для Півдня України. Оскільки локомотивом технічних нововведень були європейські держави, то доречним було б визначити місце європейських гірничотехнічних й загально технічних журналів у підготовці науково-технічної інтелігенції.